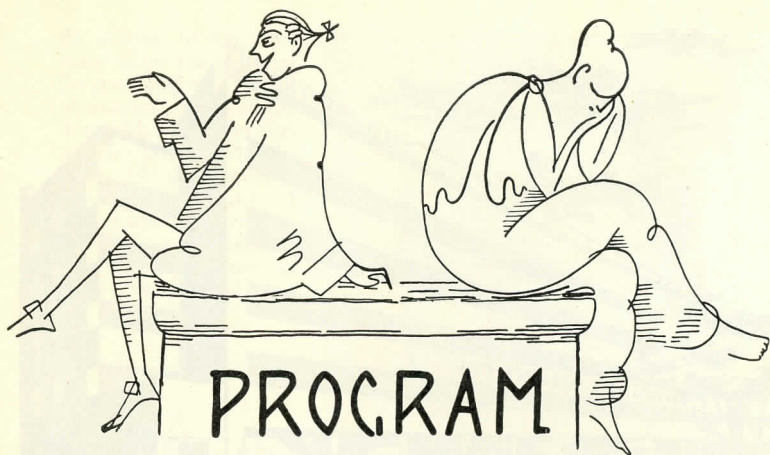

AARHUS TEATER

AARHUS TEATER
DIREKTION: POUL PETERSEN

TEKSTBIDRAG:

MAX FRISCH OG BIEDERMANN
af Jørgen Engberg

ET „DAGBOGSBLAD“
fra „dagbogsblade“
af Max Frisch

UDOVER GRÆNSERNE

NOTER — ORIENTERING

Omslagstegning: Sikker Hansen - Vignet: John Sparre Christensen - Redaktion: Henning Hansen

På billedet til højre for disse linier ses magister Jørgen Engberg, kendt oversætter af moderne dramatik, sidst som formidler af den danske tekst til »Biedermann og Brandstifterne«. I denne artikel giver Jørgen Engberg en orientering om forfatteren og hans stykke.

Max Frisch og Biedermann

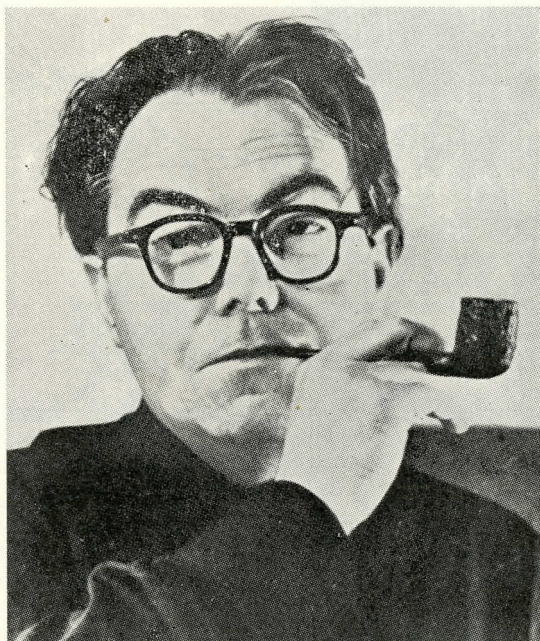
Det er ejendommeligt, at de betydeligste navne i den nyeste tysksprogede dramatik er to svejtsere, Max Frisch og Friedrich Dürrenmatt. Svejts har jo ikke nogen kraftig dramatisk tradition, som et moderne og modernistisk teater kan bygge videre på. Men det har og havde også i krigsårene en moderne skueplads. Schauspielhaus i Zürich, der i de år, hvor Svejts var en fri enklave i det undertvungne Europa spillede et stort repertoire af international dramatik. Schauspielhaus' betydning for Frisch kan vanskeligt overvurderes. Han så her opførelser af Bert Brecht og Thornton Wilder, der gav ham det store frugtbringende chock, og det var på direkte opfordring af teatrets dramaturg, Kurt Hirschfeld, at Frisch skrev sit første skuespil.

Max Frisch er født 1911 i Zürich. Efter nogle universitetsår blev han journalist og foretog lange rejser til balkanlandene og Tyrkiet,

oplever for tiden en langvarig succes i Paris. Der kan næppe være tvivl om, at Bert Brecht er en vigtig forudsætning for »Biedermann og Brandstifterne«. I den periode, Brecht boede som landflygtig i Svejts, mødtes de to forfattere daglig til lange samtaler, og Frisch modtog naturligvis et stærkt indtryk af Brechts tanker om teatret. Det var i disse år Brecht skrev sine »parabelstykker«, bl. a. »Galilæis Liv«. Og »Biedermann og Brandstifterne« er netop et »parabelstykke«, en dramatisk lignelse, der gennem sin fremstilling af et konkret tilfælde fortæller os noget, der har almenmenneskelig betydning. Biedermann er en satire over det menneske, der har forskanset sig i sin dovne egoisme. I en verden der er udstyret med så mange beroligende institutioner – fra politi og brandvæsen til forsikringsselskaber – er han blevet passiv. Han er plaget af angst for fremtiden, men gemmer sig i slap fatalisme. Det, der skræmmer ham, prøver han at besværges med imødekommenhed, der strækker sig så vidt, at han udleverer tændstikker til notoriske forbrydere med pyromane tilbøjeligheder. Hvem de to brandstiftere er, eller også kan være, må hver enkelt tilskuere afgøre med sin samvittighed. Der er desværre flere muligheder.

Det er en besk satire, Max Frisch har givet os med sin Biedermann. Men den tone, han bruger i sit stykke, er grotesk-humoristisk. Som så mange af de moderne dramatikere føler han, som Thomas Mann udtrykker det, at »vort århundredes kunst måske kun gennem parodiens maske kan sige det, der må siges«.

Jørgen Engberg.

MAX FRISCH

Et dagbogsblad

af MAX FRISCH

Fra Max Frisch's »Dagbogsblade« – i dansk udvalg og oversættelse ved Hans Joakim Schultz, Hasselbalchs Kulturbibliotek 1960 – har vi med forlagets tilladelse lånt følgende små afsnit. De betragtninger, forfatteren her fremfører, er i god overensstemmelse med tanker, som kommer til udtryk i skuespillet »Biedermann og Brandstifterne«.

Det umulige i både at følge en moral og at leve – uden at begge dele bliver halvgjort . . . Den moral, man lærer os, er på forhånd dømt til at lide nederlag i verden. Vi frelser ikke verden fra djævelen, men overlader den til ham, for at vi ikke selv skal være hjemfaldne til ham. Vi rømmer simpelthen slagmarken: i moralens navn. Eller også rømmer vi den ikke. Vi lader os ikke skyde ned, ikke uden videre, ikke uden selv at skyde, og myrderierne bryder løs. Det modsatte af, hvad vi ville . . .

Vi kan godt være opfyldt af at ville gennemføre og realisere det gode, eller man kan være opfyldt af at ville være et godt menneske – det er to forskellige ting der udelukker hinanden.

De fleste vil være gode mennesker.

Ingen har større glæde af, at vi bliver gode mennesker, end den onde selv. Så længe de mennesker, der vil det gode, ikke på deres side bliver onde, har den onde det herligt!

(Så længe de fattige ikke »stjæler«).

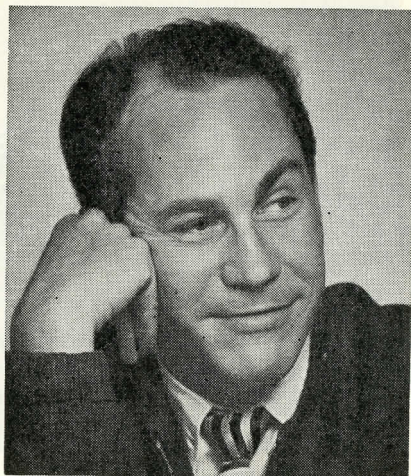
Daglig erfaring i det små: din anstændighed er dine fjenders bedste og billigste våben! Du har givet dig selv det løfte ikke at lyve – for eksempel – og det er smukt af dig, strålende, hvis du

kan tillade dig det. Men det er tåbeligt, hvis du bilder dig selv ind, at du hermed uden videre tjener sandhedens sag. Du tjener kun din egen anstændighed.

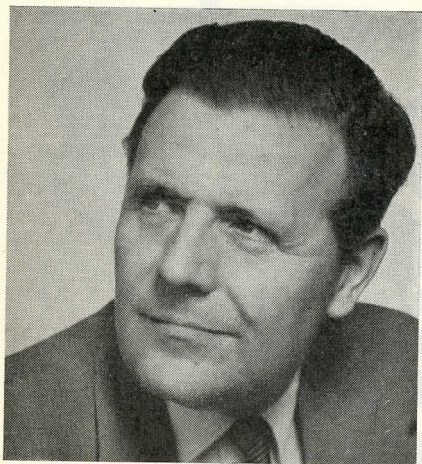
Jeg tror, at visse moralske krav forlængst ville være glemt, hvis ikke de umoralske, der har gjort sig fri af dem, havde en naturlig interesse i, at de andre lader sig lænke af dem – det samme gælder alle kristne krav vedrørende jordisk gods.

Ikke blot kirkens, men også vore skolars opdragelse går i det store og hele ud på at gøre os til anstændige mennesker, at vi for eksempel ikke må stjele. Den går ikke ud på, at vi skal forsvare os, over alt hvor der stjæles, eller at vi skal kæmpe for det gode, den har lært os. Det gode kan, det ved vi, højest realiseres i dit eget bryst. En god tanke, javist, god for de herskende.

Det umulige i både at følge en moral og leve – problemets tilspidsning i terrortiden. Hvad arbejder terroren med? Med vor vilje til at leve og vor angst for at dø, ja, men lige så meget med vor moralske samvittighed. Jo mere vågen vor samvittighed er, des sikrere er vor undergang. Jo større vor troskab, des sikrere torturen. Og resultatet af al terror er: Skurkene slipper gennem maskerne. Terroren synes at være særlig velegnet til at tilintetgøre moralske mennesker. Den er lagt an på en bestemt moralsk holdning. Sammenbruddet, der uvægerligt kommer før eller siden, skyldes måske, at den opbruger moralen, indtil den ikke mere kan ramme nogen på denne måde. Og frem for alt devaluerer den livet, glæden ved at leve, indtil det ikke mere kræver et overmenneskeligt mod at sætte et værdiløst liv ind imod den – ikke som offer i en grusgrav, hvor det alligevel er for sent, ikke som moralsk martyr, men som umoralsk gerningsmand, inden det er for sent: som attentatmand.

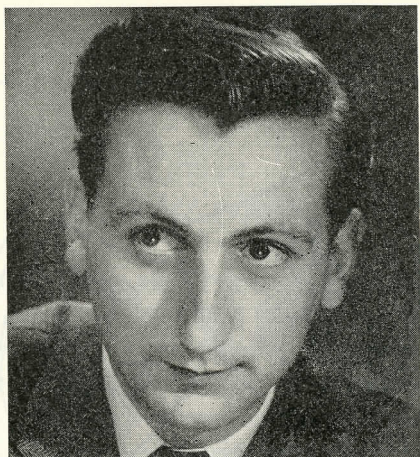
Gyrd Løfquist
Aftenens instruktør

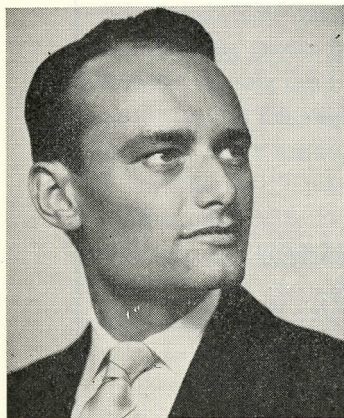
Poul Petersen
Hr. Biedermann

Elna Brodthagen
Fru Biedermann

John Hahn Petersen
Schmitz

Ulf Stenbjørn
Eisenring

Jørgen Fønss
Dr. phil.

Udover grænserne

Hverken Max Frisch eller Friedrich Dürrenmatt er særlig populære i deres hjemland, men schweizerne akcepterer hellere Dürrenmatts groteske visioner og rigdom på indfald. Hans satire er ofte så grov, at den endnu kan nydes uforpligtende. Hos Max Frisch oplever man noget andet. Hans digtning har mere lyrisk end satirisk karakter, den er mere personlig og forpligtende, og schweizerne føler det, som om Frisch's kritik underminerer den åndelige selvtillid, landet behøver for at kunne opretholde den politiske neutralitet.

Når Frisch taler om, at schweizerne frygter for fremtiden, at de ikke har nogen målsætning, er det ikke blot Schweiz, han taler om, selv om han som regel giver sin anklage denne adresse. Det er hele vor vesteuropæiske kultur, og Schweiz bliver, set under forfatterskabets synsvinkel, den hjemstavn, han ikke føler sig bundet til, men heller ikke kan undvære.

Schweiz er i Max Frisch's tankegang ikke det lille fællesskab, fædrelandet, men noget langt større. Det er hverken de seks eller de syv, ikke engang de tretten, men hele vort vestlige fællesskab. Han understreger derigennem betydningen af det, der sker i Europa i dag: At tilnærmelsen mellem landene ikke blot skal dreje sig om handelssamkvem, nedbrydning af toldskrænker og vedtagelsen af politiske trak-

(Fortsættes side 23)

2. forestilling i sæsonen 1961-62

BIEDERMANN OG BRANDSTIFTERNE

Satirisk komedie i 2 akter og 1 efterspil af

MAX FRISCH

Oversættelse: Jørgen Engberg

Iscenesættelse: Gyrd Løfquist

Dekoration: Ivan Mogensen – Kostumer: Maria Deleuran

Sceneteknik: Aage Rishøj – Belysning: Carl E. Andreassen

Lydteknik: Poul Gulstad – Frisørarbejde: Caroline Nielsen

Personerne:

Hr. Biedermann Poul Petersen
Babette, hans kone Elna Brodthagen
Anna, en tjenestepige Jane Jeppesen
Schmitz, en bryder John Hahn-Petersen
Eisenring, en tjener Ulf Stenbjørn
En politibetjent Fritz Brun
En dr. phil. Jørgen Fønss

Enkefru Knechtling Bodil Lindorff
Korføreren Harald Hejst
Troels Munk
Preben Harris
Christoffer Bro
Medlemmer af koret Peter Eszterhas
Lars Lunøe
Henning Hansen

Pause efter 1. akt

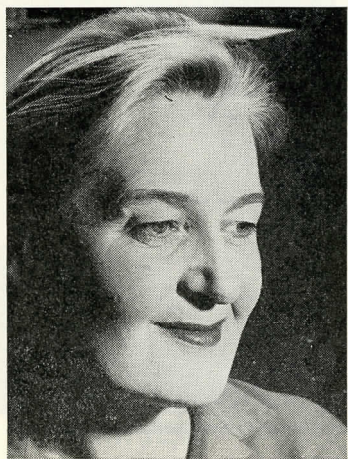
Spilletid 2½ time

tater, men også være en nedbrydning af menneskelige skran-
ker og fordomme.

Frisch udtalte engang: »Vi kan med det, vi skriver, ikke afskaffe våbnene, men vi kan rydde op af frasearsenalerne, både i øst og vest, og dermed i selve krigsførelsen«. Og han sluttede sin store tale i Darmstadt, da han modtog Büchnerprisen i 1958: »Vi skal i dag skabe en kunst, der hverken er national eller international. Den skal være mere end det. Den skal være en stadig bandstråle mod abstraktionerne, mod ideologierne og deres dræbende fronter, som den enkelte helt mod alene ikke kan bekæmpe. Tilintetgørelsen af ideologierne kan kun ske gennem det enkelte menneskes arbejde, gennem det, vi gør, hver på sin plads ...«

Jane Jeppesen

Bodil Lindorff

Fritz Brun

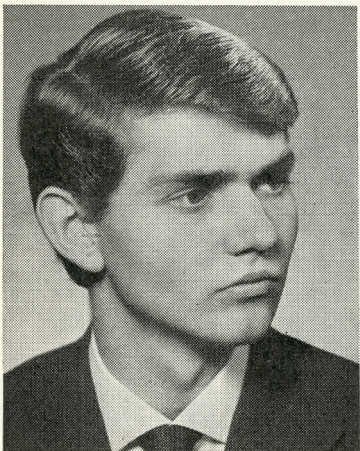
Harald Hejst

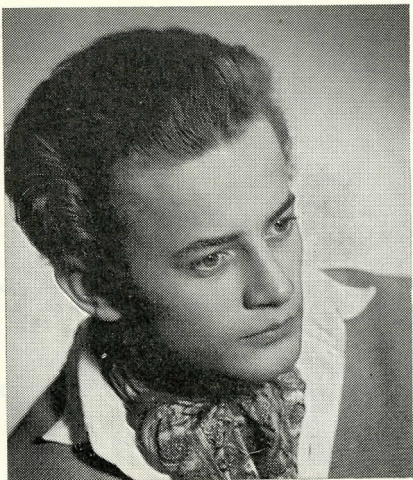
Troels Munk

Preben Harris

Christoffer Bro

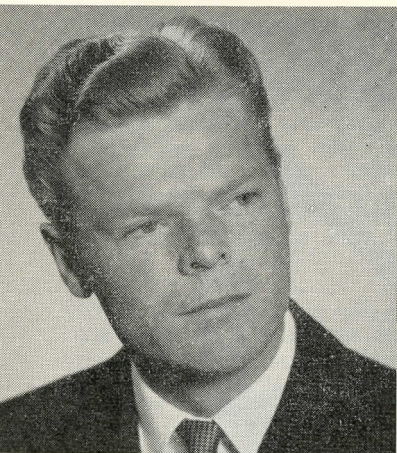
Peter Ezterhas

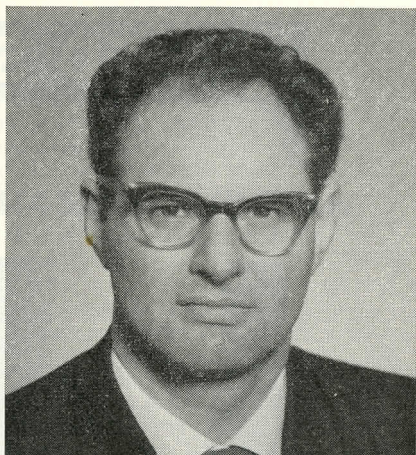
Lars Lunøe

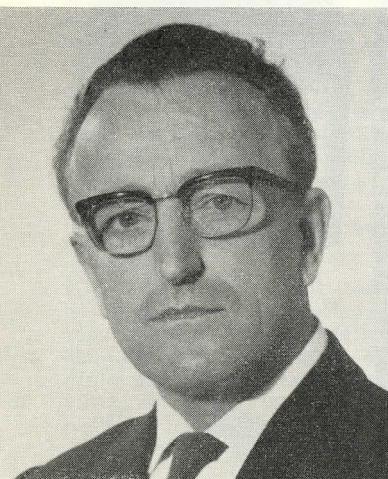
Henning Hansen

Ivan Mogensen
Dekorationen

Aage Rishøj
Sceneopbygningen

Carl E. Andreassen
Belysningen

Poul Gulstad
Lyden

NOTER

I BIEDERMANN OG BRANDSTIFTERNE nævnes »føhnvinden« adskillige gange, og hver gang som noget ondt og uhelsvangert. Hvorvidt den spiller en rolle i tysk folkeovertro, ved vi ikke, men det er et faktum, at den – uhyre tør og hed som den er – undertiden ligesom stærk tordenluft eller fuldmåne, virker forstyrrende på visse menneskers sjæleliv, således at de kommer ud af balance og kan handle utilregneligt under denne varme vinds trykkende påvirkning.

VELKOMMEN! Teatrets store operettesukces »Rose Marie« er nu taget af plakaten, kostumerne hængt i mølposerne, rollerne lagt på hylden og musikere, sangere, dansere og skuespillergæster spredt for alle vinde. Dog ikke alle, en af dem fik vi heldigvis lov at beholde. Vor »Rose Marie«, gæsten Annie Birgit Garde bliver århusianerinde for et år og vil fremtidig være at finde i teatrets faste ensemble. Hendes første opgave som århusskuespillerinde bliver Jeannine i Felicien Marceaus »Værs'go' og spis«.

MEGET BEDRE. De gamle tunghøreapparater i teatrets 1. parket har altid været lidt af en nødforanstaltning over for teatrets svagthørende gæster, omstændelige og langt fra tilfredsstillende. I dag er det anderledes, vi har stadig de gamle høreapparater, men i dette efterår har det verdenskendte firma »Oticon« netop afsluttet installationen af en telemagnetisk tunghøreantenne uden om hele teatersalen, således at svagthørende forsynede med almindeligt moderne høreapparat blot ved at indstille apparatet på telefonspole vil kunne aflytte forestillingen over alt i tilskuerrummet lige så godt som normalthørende, ja endnu bedre, frekvensen er så stærk, at høreapparatet må dæmpes betydeligt ned.

HVORFOR IKKE? Først i september sendte teatret til hver eneste husstand i Århus en brochure med oversigt over Aarhus Teaters abonnementsordninger og de fordele, de byder køberne. Tryksagens klare tal har sat fart i salget, naturligvis, for indtil 50 pct. rabat på den samme billet til den samme forestilling, det er noget, enhver kan forstå, og det er nogenlunde, hvad ethvert af vore abonnementshæfter byder sin ejer.

Guldhæfterne og det frie abonnement sælges hele sæsonen fra teatrets billetkontor, så – hvorfor ikke i år?

ORIENTERING

Det kongelige Teaters oversigt over repertoire i oktober.

Skuespillet: Anton Tjekhof: »Tre søstre«. – Bert Brecht: »Det gode menneske fra Sezuan«. – Hjalmar Bergmann: »Swedenhielms«. – Johan Ludvig Heiberg: »Elverhøj«. – Archibald Mac Leish: »J. B.«.

Ca. 28. oktober: Premiere på Kjeld Abells »Skriget«, som iscenesættes af Søren Melson og med dekorationer af Erik Nordgreen.

Operaen: du Puy: »Ungdom og Galskab«. – Jacques Offenbach: »Hoffmanns Eventyr«. – Benjamin Britten: »Lucretia«. – Carl Orff: »Den kloge Pige«.

14. oktober genoptages Henry Purcells »Dido og Æneas«. Lars Runsten, der har udført dekorationen, iscenesætter.

Samme dag genoptages Pergolesis »La Serva Padrona« i Holger Bolands iscenesættelse og med dekorationer af Ove Chr. Peder-
sen.

Balletten: Birgit Cullberg: »Fruen fra Havet«. – Saint Georges, Gautier og Coralli: Giselle«. – Roland Petit: »Cyrano de Bergerac«. – Roland Petit: »La Chaloupee«. – Lizzie Rode, Ole Schmidt: »Ballet i D«. – Henrik Bloch, Jens Bjerre: »Kame-
liadamen«.

28. oktober påbegynder Odense sit gæstespil på Nye Scene m. »Livets Rødder« af Arnold Wesker.

Det kgl. Teater opfører »Pinafore« i Hjørring den 29., i Herning den 30. og i Silkeborg den 31. oktober.

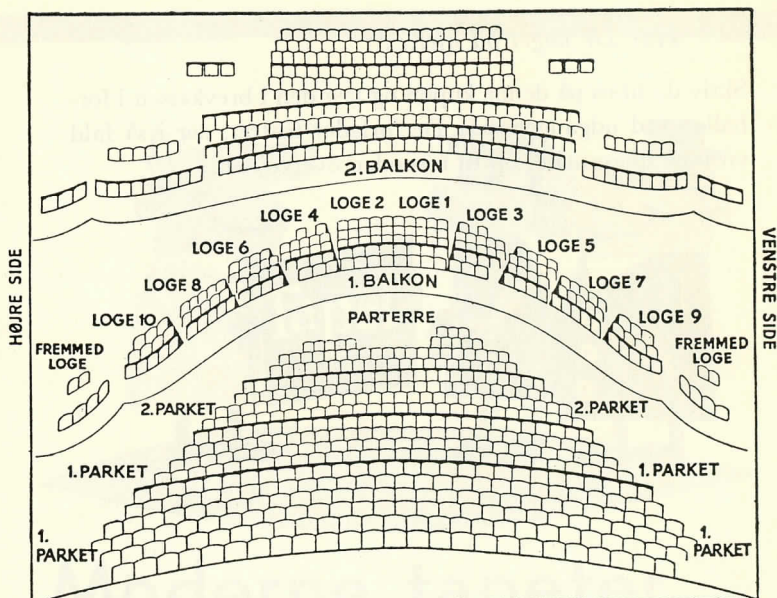
AALBORG TEATER mindes med en smuk opsætning af Kjeld Abells gribende »Anna Sophie Hedvig« den alt for tidligt afdøde danske dramatiker. Fremførelsen blev en stor personlig sejr for fru Inger Bagger i titelrollen, men hele ensemblet fremhæves i den helstøbte forestilling, der er iscenesat af Leon Feder. Premieren fandt sted den 23. september, og forestillingen vises hver aften indtil ca. 20. oktober.

Efter mindeforestillingen følger den interessante premiere på Bert Brecht's »Mutter Courage« i Hans Henrik Krauses instruktion og med Inge Hvid Møller i titelrollen. De tre børn spilles af Henning Palmer, Carl Erik Christophersen og Laila Andersson.

ODENSE TEATER har ladet successen »Livets rødder« med Birgit Sadolin afløse af det franske lystspil »Sydfrugt« af André Birabeau, oversat af Jens Kruuse. Stykket, som først blev præsenteret i Sydslesvig af teatret, tager i sin muntre tekst sigte på den kritiske situation der opstår i et ellers harmonisk ægteskab, da mandens frugt af et forhold til en farvet kvinde under et flerårigt ophold i troperne dukker op i hjemmet. Ved en fiks drejning af historien reddes den pinlige situation udadtil, og indadtil skabes der grundlag for genoprettelsen af den gensidige tillid i fremtiden. Ægteparret spilles af Axel Bang og Lise Wolst og deres børn af Kirsten Særrens, Poul Hyttel og Peder Dirckinck Holmfeld. Desuden medvirker Paula Illemann Feder, Tove Errboe, Ebba Wieth og Finn Lassen.

Til gæstespillet på Det kongelige Teater fra 28. oktober til 7. november vil Odense Teater vise teatrets store succes »Livets Rødder«, der blev et gennembrud for den unge skuespillerinde Birgit Sadolin, som netop fik orlov fra Det kgl. Teater for at spille denne rolle i Odense. Medens teatret er på gæstespil opfører Den fynske Opera Rossinis »Barberen i Sevilla« i Ole Walboms iscenesættelse og med bl. a. Franz Andersson, Rita Bartos og Gert Bastian.

AARHUS TEATER arbejder – medens »Biedermann og Brandstifterne« spilles – videre på at føre Felicien Maceau's komedie »Værsgo' og spis« frem til premiere – danmarkspremiere – på teatret. Denne voldsomme og saftige skildring af en kvindes liv er oversat af Chr. Ludvigsen og iscenesættes af Palle Skibelund, der netop har afsluttet en genindstudering af Studenterscenens revuesukces »Frihed er det bedste guld«. »Værsgo' og spis« har store roller til Mime Fønss, Hanne Ribens, Troels munk, Ulf Stenbjørn, Poul Smyrner, Elna Brodthagen og Elin Reimer m. fl.

	Ord. pris		Ord. pris
1. parket, 1.-6. rk.	15,00	Fremmedloge, 1. rk.	18,00
1. parket, 7.-10. rk.	12,00	Klapsæder, 1. balkon	8,00
2. parket	9,50	2. balkon, 1. rk.	10,00
Parterre	8,00	2. balkon, 2. rk. midtfor ..	7,00
1. balkon, 1. rk.	15,00	2. balkon, 2. rk. siderne ..	6,00
1. balkon, 2. rk. loge 1-4 ..	15,00	2. balkon, 3.-4. rk.	6,00
1. balkon, øvr. rk. loge 1-4 ..	12,00	2. balkon, 5.-7. rk.	5,00
1. balkon, øvr. rk. loge 5-10 ..	10,00	2. balkon, 8.-10. rk.	2,50

Billetter kan købes og forudbestilles uden forhøjelse 6 dage frem fra kl. 11-17 i Scalas forhal. Derudover salg til forestillingsdagen fra kl. 17 i billetkontoret i teatrets forhal. — **Telefon 2 26 22.**

Billet-priserne kan forandres ved gæstespil, tournee og særforestillinger. — Ved tlf.-bestilling betales et noteringsgebyr af 15 øre pr. billet. — Alle ovennævnte priser er incl. garderobe.

Annoncerne arrangeret af Lockeys Reklamebureau